

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰
فردوس

مقایسه الگوی کشت مبنی بر مزیت نسبی با الگوی کشت فعلی محصول انار در شهرستانهای استان

خراسان رضوی

سمانه سادات همراز^۱ - ناصر شاهنوشی

چکیده

^۱ - به ترتیب کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی و استاد مدعو دانشگاه پیام نور واحد بوانات و دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰ فردوس

این مطالعه به بررسی الگوی کشت موجود محصول انار در ۶ شهرستان منتخب استان خراسان رضوی و مقایسه آن با الگوی حاصل از شاخص هزینه منابع داخلی می‌پردازد. داده‌های مورد استفاده در این مطالعه از طریق تکمیل ۴۰۰ پرسشنامه در شهرستان‌های منتخب به دست آمده است. نتایج بیانگر این است که در اکثر شهرستان‌های مورد بررسی الگوی کشت موجود با الگوی کشت مبتنی بر مزیت نسبی سازگار نیست.

کلمات کلیدی: الگوی کشت، مزیت نسبی، محصول انار، استان خراسان رضوی

مقدمه

یکی از عوامل موثر در تعیین راهبردهای مناسب برون‌گرایی هر کشور، ظرفیتها و توانمندیهای صادراتی و داشتن مزیت نسبی در تولید و صادرات کالاهایی خاص است. مزیت نسبی یعنی اقتدار و توانایی یک کشور در تولید و صادرات یک کالا با بالاترین کیفیت و نازلترین قیمت. توجه به مزیت نسبی فعالیتهای مختلف اقتصادی، یکی از جنبه‌های مهم برنامه‌ریزی اقتصادی است. بر خلاف بخش زراعت، که در آن الگوی کشت به صورت سالانه تعیین می‌شود، بخش باغبانی نیازمند یک افق برنامه‌ریزی است؛ زیرا این بخش به سرمایه‌گذاری چندین ساله نیاز دارد تا به بهره‌برداری برسد (۱۳). بر این اساس، این مطالعه درصدد است تا مزیت نسبی محصول انار را در شهرستان‌های منتخب محاسبه و الگوی کشت مبتنی بر مزیت نسبی را مشخص نموده و سپس به مقایسه آن با الگوی کشت فعلی بپردازد. ایران به عنوان بزرگترین تولید کننده انار در جهان شناخته شده است. معدالکک با دقت ویژه بر فرآیند تولید و فاصله داشتن باغداری ایران از روشهای نوین و استفاده نامناسب از نهادهای تولید و راندمان نامناسب تولید باغات انار در سطح کلان، ضرورت ارتقاء آموزش و اطلاع رسانی صحیح به دست اندرکاران و فعالین این رشته را نمایان می‌سازد.

مواد و روشها

مزیت نسبی به معنای توانایی یک کشور در تولید ارزانتر یک محصول با یک خدمات خاص می‌باشد. به طور کلی برای سنجش مزیت نسبی شاخص‌های متعددی وجود دارد. این شاخص‌ها به صورت زیر می‌باشد (۲): ۱- هزینه منابع داخلی ۲- ضریب حمایت اسمی محصولات ۳- ضریب حمایت اسمی نهاده ۴- ضریب حمایت موثر ۵- سودآوری خالص اجتماعی ۶- هزینه منفعت اجتماعی در پژوهش حاضر جهت محاسبه مزیت نسبی محصولات باغی استان خراسان رضوی از شاخص هزینه منابع داخلی، استفاده شد. شاخص هزینه منابع داخلی عبارت از اندازه‌گیری هزینه عوامل تولید و نهاده‌های خارجی و داخل بکار گرفته شده برای تولید کالای خاص بر حسب قیمت‌های بین‌المللی است. هزینه منابع داخلی برای کسب محصول مورد نظر به صورت زیر بیان می‌شود (برونو، ۱۹۷۲ و لی،

(۱۹۹۵):

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰
فردوس

$$DRC_j = \frac{G}{E - F} = \frac{\sum_{i=1}^n a_{ij} g_i}{b_j e_j - \sum_{h=1}^m C_{hj} f_h} \quad (1)$$

بطوری که، G هزینه کل نهاده‌های داخلی تولید به قیمت سایه‌ای در واحد سطح، E در آمد حاصله بر حسب قیمت‌های سایه‌ای در واحد سطح، F هزینه کل نهاده‌های قابل تجارت بر حسب قیمت‌های سایه‌ای در واحد سطح، a_{ij} میزان نهاده i ام بکار گرفته شده جهت تولید محصول j ام در واحد سطح، g_i قیمت سایه‌ای هر واحد نهاده i ام، b_j مقدار محصول به دست آمده در واحد سطح، e_j قیمت سایه‌ای هر واحد محصول بدست آمده در واحد سطح، Ch_j میزان نهاده h ام به کار گرفته شده جهت تولید محصول j ام در واحد سطح که قابل تجارت می‌باشد و f_h قیمت سایه‌ای هر واحد نهاده h ام می‌باشد. حال چنانچه برای محصولی DRC کمتر از یک باشد می‌توان گفت که در تولید آن محصول مزیت نسبی وجود دارد. به منظور محاسبه مزیت نسبی با استفاده از شاخص یاد شده، محاسبه قیمت سایه‌ای نهاده‌های به کار رفته در تولید محصولات و همچنین قیمت سایه‌ای محصولات و نرخ ارز الزامی است. در این بین روش‌های محاسبه قیمت سایه‌ای نهاده‌های قابل تجارت (مبادله‌ای) و غیر قابل تجارت (داخلی) به صورت زیر است:

الف) نهاده‌های قابل تجارت (مبادله‌ای): این نهاده‌ها قابلیت تبادل در بازارهای جهانی را دارند و به عبارت دیگر قابلیت تجارت دارند. نهاده‌هایی که در این گروه واقع می‌شوند شامل کود شیمیایی، سم (حشره کش و قارچ کش) می‌باشند. برای نهاده‌های کود شیمیایی و سم قیمت سیف (CIF) آنها مبنای قیمت سایه‌ای در سال زراعی ۸۶-۱۳۸۵ قرار گرفت جدول ۱ بیانگر قیمت این سایه‌ای این نهاده‌هاست.

ب) نهاده‌های غیر قابل تجارت (داخلی): نهاده‌های مورد استفاده غیر قابل تجارت در تولید محصولات شامل نهاده‌هایی است که قابلیت خرید و فروش در بازارهای بین‌المللی را ندارند. از این رو نهاده‌هایی که در این گروه قرار می‌گیرند (شامل آب، زمین، کود دامی، نیروی کار و ماشین آلات). به منظور محاسبه قیمت سایه‌ای این نهاده‌های بالاترین قیمت موجود در منطقه منظور شده است.

جدول ۱- قیمت سایه‌ای نهاده و محصول

نهاده	قیمت سیف (دلار)	قیمت سایه‌ای (تومان)
میانگین قیمت کود	260975/0	1373/254
محصول انار	1/1	03/1086
سموم	۱۰/۰۷	۹۸۰۶۱/۰۶

مأخذ: www.comtrade.com

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰
فردوس

بر اساس نتایج حاصل از بررسی انجام شده، در خصوص دو شهرستان بردسکن و مه ولات رتبه حاصل از محاسبه شاخص مزیت نسبی با رتبه ناشی از سطح زیر کشت این محصول مشابه بوده است. اما در خصوص دیگر شهرستانها این مطابقت وجود ندارد. شهرستان مه-ولات به لحاظ مزیت نسبی دارای بالاترین سطح است و بیانگر توان بالای این شهرستان در تولید محصول انار است. به لحاظ سطح زیر کشت و الگوی کشت موجود در بین شهرستانهای مورد بررسی، دومین سطح زیر کشت مربوط به شهرستان بردسکن می باشد. این بررسی معین نمود که جایگاه این شهرستان به لحاظ میزان مزیت نسبی تولید نیز دومین جایگاه را داراست. اما این روند در خصوص دیگر شهرستانها وجود ندارد. تفاوت بین رتبه شاخص مزیت نسبی این شهرستانها و رتبه ناشی از سطح زیر کشت به شرح جدول ۲ است. بطور کلی می توان چنین نتیجه گیری نمود که پراکنش سطح زیر کشت محصول انار در شهرستانهای مختلف استان خراسان رضوی با اصل مزیت نسبی و شاخص آن مطابقت ندارد. همچنین در مقایسه درون شهرستانی که بر اساس محصولات باغی هر شهرستان صورت گرفت معین گشت که بیشترین تفاوت بین رتبه ناشی از شاخص DRC و سطح زیر کشت فعلی مربوط به شهرستانهای گناباد و سبزوار بوده است. این مهم ضرورت توجه هر بیشتر به محصول انار این دو شهرستان را بیان می دارد.

جدول ۲- مقایسه جایگاه ناشی از مزیت نسبی و سطح زیر کشت محصول انار شهرستانهای منتخب

شهرستان	شهرستان	بردسکن	تربت حیدریه	خلیل آباد	سبزوار	گناباد	مه ولات
	DRC	0/132407	۰/۰۸۷	0/047774	۰/۰۸۲۵	۰/۰۸۴۴۰	۰/۳۸۳
	سطح زیر کشت (هکتار)	۱۶۰۰	۵۶	۴۲۰	۷۲۰	۲۱۰	۲۴۸۷
بین شهرستانها	رتبه بر اساس سطح زیر کشت	۲	۶	۴	۳	۵	۱
	رتبه بر اساس DRC	۲	۳	۶	۵	۴	۱
داخل شهرستان	رتبه بر اساس سطح زیر کشت	۳	۶	۴	۱۱	۱۱	۲
	رتبه بر اساس DRC	۴	۳	۴	۲	۳	۳

Comparing The Current Plant Pattern of pomegranate Productions and Optimum Pattern with Comparative Advantage Case Study: Razavi Province

Abstract

In this study, current plant pattern in six cities of Razavi province is surveying and it is compared with pattern base on comparative advantage too. Data were collected with completing 400 questionnaires in 2006. Results showed that in most of cities, current plant pattern with optimum pattern is different.

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰
فردوس

Key words: plant pattern, comparative advantage, garden productions, Razavi province

منابع

- ۶- جولایی، ر. ۱۳۷۶. بررسی مزیت نسبی تولید مرکبات استان فارس (شهرستان جهرم). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
- ۷- عزیزی، ج. و م. زیبایی. ۱۳۸۰. تعیین مزیت نسبی برنج ایران: مطالعه موردی استان‌های گیلان، مازندران و فارس. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه. شماره ۳۳. ص ۷۱-۹۶.
- ۸- موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی (۱۳۸۲). بررسی مزیت نسبی محصولات کشاورزی منتخب.
- 9- Agri-Jahan, Agricultural Jihad organization, (online:<http://www.agri-Jahad.org>).
- 10- FAO, Food and Agricultural Organization, Database (online:<http://www.gri-jahad.org>).